

Διονύσιος Σολωμός και Μεσολόγγι

Δομή, αναλογία και συμμετρία στην ποιητική οργάνωση του χώρου.

«Πηγές εις το Μεσολόγγι
την ημέρα του Χριστού»

I

Η συγκεκριμένη εισήγηση¹ ασχολείται συνοπτικά με την ποιητική οργάνωση του χώρου στην περιγραφή της πρώτης πολιορκίας του Μεσολογγίου, όπως αυτή προβάλλεται στο Υμνον εις την Ελευθερίαν (στροφές 88 – 121). Με τον όρο ποιητική οργάνωση του χώρου εννοούμε την απόδοση του περιγραφόμενου από τον ποιητή χώρου υπό το πρίσμα της δραματικής του διάστασης. Με τον όρο δραματική διάσταση στην ποιητική οργάνωση του χώρου εννοούμε τον τρόπο ύπαρξης και αξιοποίησης στην ποιητική δράση αναλογιών – με τη μαθηματική έννοια του όρου²-, διασυνδέσεων και συμμετριών ως προς τις διαστάσεις του χώρου στα πλαίσια της δομής του. Με τον όρο δομή ποιητική οργάνωση του χώρου εννοούμε την προβολή της οργάνωσης και της διάταξης των διασυνδεόμενων μεταξύ τους μορφών του χώρου από τον ποιητή. Οι μορφές αυτές ως συστατικά του ποιητικού χώρου σχετίζονται μεταξύ τους από την άποψη της αναλογίας και της συμμετρίας. Με τον όρο αναλογία εννοούμε τη διασύνδεση μορφών του ποιητικού χώρου οι οποίες παρουσιάζουν μεταξύ τους ομοιότητα αλλά όχι και απόλυτη ταυτότητα. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι χαρακτηριστική η επιμονή του Δ. Σολωμού στα πλαίσια της αντίληψης μιας συνολικής ποιητικής τεχνικής, όπως την επισημαίνει ο Ι. Πολυλάς.³ Με τον όρο συμμετρία θεωρούμε τη διάταξη και αντιστοιχία των όμοιων μορφών του χώρου στην ποιητική προβολή τους χρησιμοποιώντας σχεδιαγράμματα, πίνακες και μία μαθηματική ερμηνευτική προσέγγιση.

Επισημαίνουμε την έννοια της μαθηματικής διάστασης για τους ακόλουθους λόγους: 1. Ο ίδιος ο ποιητής αναφερόμενος στην τεχνική σύνθεσης στην περίπτωση των

¹ Πρόκειται για συνοπτική παρουσίαση εισήγησης σε επιστημονικό Συμπόσιο το οποίο είχε διοργανωθεί από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλνίας στο Τρικούπιο Πολιτιστικό Κέντρο Μεσολογγίου 2-4 Μαΐου 1998.

² Βλ. (ed. I.E. Page, E. Capps, W.H.D. Rouse, L. A. Pust, E. H. Warmington), Greek Mathematics. I. From Thales to Euclid, Harvard University Press 1957, ss Epp, Discrete Mathematics with Applications, Belmont California 1990, σ. 613.

³ (επιμέλεια – σημειώσεις Λ. Πολίτη), Διονυσίου Σολωμού Άπαντα. Τόμος Πρώτος, Αθήνα 1986⁵, σ. 30: «Αίσθάνετο ζωνηρότατα την άμίμητη άρμονία του Βιργιλίου, ώστε όμολογοῦσε ότι από αυτόν καθώς και από τον Δάντη και από τον Πετράρχη, ώφελήθηκε εις τήν τελειοποίηση του στίχου του (Χάρις εις τή δύναμη, ἴδιοι του μεγάλου νοός, να εύρη τό όμοιο εις τὰ πλέον διάφορα)».

Ελεύθερων Πολιορκημένων⁴ καταθέτει στους στοχασμούς του την ανάγκη αυστηρής οργάνωσης στη σύνθεση του ποιήματος μεταχειριζόμενος μαθηματικές έννοιες, ώστε τα πραγματοποιηθεί η έκφραση της αυτοτέλειάς του, του πλούτου και του βάθους των νοημάτων του⁵. Και ο Ι. Πολυλάς⁶ αναφέρεται στη μαθηματική οργάνωση της ποιητικής σύλληψης του Δ. Σολώμου επισημαίνοντας την κοινή στον Πλάτωνα και στο Δ. Σολωμό πίστη στη νίκη του Λόγου. 3. Έχει υπογραμμισθεί ερευνητικά η τάση ένωσης του μαθηματικού υπολογισμού με την μυστικοπάθεια στο έργο του Δ. Σολωμού.⁷

II

Ο δραματικός χώρος του Μεσολογγίου, όπως προβάλλεται στον Ύμνο δεν θυμίζει καθόλου την πραγματική εξωτερική του γεωγραφική διαμόρφωση. Σε μία τέτοια προσέγγιση τα ιστορικά γεγονότα καθίστανται ποιητική πραγματικότητα και ερμηνεία των συμβάντων. Ο Δ. Σολωμός κατορθώνει να αναδυθεί κυρίως μέσα από την επική περιγραφή του Αχελώου ως μεγεθυμένο δραματικό κάτοπτρο του υγρού τοπίου του Μεσολογγίου η κοινή επική ορμή του ποταμού και του τόπου. Στις στροφές 107 – 110 κυριαρχεί ο επικός τρόπος περιγραφής. Η επίδραση από τη ραψωδία Φ της Ιλιάδας είναι προφανής. (Φ 7-11, 15-16 με στροφές 104~Φ 8/ στροφή 108~Φ 16/ στροφή 107~Φ 9-11, στροφές 109, 110~Φ20-21).

Κοινά σημεία στη δραματική αξιοποίηση της ποιητικής οργάνωσης του Χώρου στον Όμηρο και στο Σολωμό είναι: 1. Η επίμονη και εκτενής (μεγαλύτερη στον Όμηρο) περιγραφή της περιδίνησης των εκάστοτε εχθρών στο ποτάμι. 2. Ο ποταμός και στις δύο περιπτώσεις είναι βαθύρροος καθιστώντας δραματικότερη την περιστροφική εξολόθρευση των εχθρών στη ροή του. 3. Και στις δυο περιπτώσεις χρησιμοποιούνται άλογα και άνδρες. 4. Η πτώση στη δίνη του ποταμού είναι σε κάθε περίπτωση θορυβώδης με όμοιο δραματικό τρόπο περιγραφής του αφανισμού των εχθρών. 5. Η κατακρήμνιση των εχθρών ως συνόλου στη ροή των ποταμών είναι κοινή και στους δυο ποιητές.

⁴ ό.π. σ. 208: «Ο θεμελιώδης ρυθμός ως στυλωθεῖ εἰς τό κέντρο τῆς ἐθνικότητος καί ἀς ὑψώνεται κάθετα, ἐνῶ τό νόημα, ἀπό τό ὅποιο πηγάζει ἡ ποίηση, καί τό ὅποιο αὐτή ὑπηρετεῖ, ἀπλώνει βαθμηδόν τούς κύκλους του».

⁵ ό.π. σ. 208: «Ὅλο τό ποίημα ἀς ἐκφράζει τό Νόημα, ὡσαν ἕνας αὐθύπαρκτος κόσμος, μαθηματικά βαθμολογημένος πλοῦσιος καί βαθύς». Για την ερμηνεία της φράσης αυτής βλ. και Θ. Εύδη, «Ο κύκλος των στοχασμών του Σολωμού», Νέα Εστία 1235 (1978), 62

⁶ ό.π. σσ. 31-32: «Από τίς θεωρίες, εἰς τίς ὁποῖες ὑψώνετο ὁ νοῦς του, ἀπό τή σχεδόν μαθηματική ἀνάλυση τῶν βαθυτέρων ἀρχῶν...»

⁷ Π. Καραβία, «Ο Σολωμός στην ενότητά του», Νέα Εστία 1235 (1978), 32, 45, σημ. 11.

Βέβαια υπάρχουν και ουσιαστικές διαφορές μεταξύ του, όπως: 1. Η αναλυτικότερη περιγραφή της παραποτάμιας μάχης στον Όμηρο. Στο Σολωμό πραγματοποιείται η δραματική συμπύκνωση του Ομηρικού θέματος, 2. Στη στροφή 111 ο Σολωμός διαμορφώνει ένα σημείο δραματικής ύφεσης. Στον Όμηρο η ύφεση αυτή διενεργείται με θεϊκή παρέμβαση, 3. Στον Όμηρο συναντούμε την περιγραφή του καιόμενου ποταμού ενώ στο Σολωμό κυριαρχεί ο προσωπικός σχολιαστικός λόγος.

III

Το τοπίο του Μεσολογγίου εξαυλώνεται στο φως της στροφής 95 όπου συναντούμε την εξιδανικευμένη υπερβολή του αλλά και τη δυνητική εκδοχή του: Μεσολόγγι τελικά δεν είναι ο φυσικός χώρος, όσο η μνήμη και η ιστορία αυτού του τόπου, τον οποίο ο Σολωμός ερμήνευσε ως βιωμένη αξία. Η μορφή της αναλογίας στις διασυνδέσεις του χώρου είναι γεωμετρική στις περιπτώσεις του δυνητικού ιστορικού και του πραγματικού θρησκευτικού χώρου αντίστοιχα. Η ποιητική οργάνωση του χώρου στον Ύμνο υπό το τριμερές πρίσμα της δομής, της αναλογίας και της συμμετρίας και με κριτήρια 1) την κατηγορία (ιστορικός – θρησκευτικός), 2) τη διάσταση (πραγματικός – δυνητικός) και 3) την υφή (εξωτερική – εσωτερική), αναδεικνύει τη μεθοδευμένη και προσεκτική οργάνωσή του από τον ποιητή σε ένα, όπως ο ίδιος τονίζει, μαθηματικά βαθμολογημένο σχέδιο, πλούσιο και βαθύ στις αλληλεξαρτήσεις των μερών του.

Φρόσω Κλαμπανιστή